

ЗМІСТ

Поет і сумління епохи. Г.Кирпа.....	7
Червона кімната	
<i>Розділ 1</i>	
Стокгольм із пташиного лету	39
<i>Розділ 2</i>	
Брати	56
<i>Розділ 3</i>	
Нові мешканці Ліль-Янса	66
<i>Розділ 4</i>	
Пани й собаки	82
<i>Розділ 5</i>	
У видавця.....	105
<i>Розділ 6</i>	
«Червона кімната»	119
<i>Розділ 7</i>	
Послідовники Ісуса	139
<i>Розділ 8</i>	
Бідолашна батьківщина.....	147
<i>Розділ 9</i>	
Боргові зобов'язання	162
<i>Розділ 10</i>	
Газетне акціонерне товариство «Сіра мантія»	169
<i>Розділ 11</i>	
Щасливі люди	182
<i>Розділ 12</i>	
Акціонерне товариство морського страхування «Тритон»	195
<i>Розділ 13</i>	
Примхи долі	207

<i>Розділ 14</i>	
<i>Абсент</i>	219
<i>Розділ 15</i>	
Театральне акціонерне товариство «Фенікс»	235
<i>Розділ 16</i>	
Віта Берген	250
<i>Розділ 17</i>	
Природа.....	266
<i>Розділ 18</i>	
Нігілізм	270
<i>Розділ 19</i>	
Із Нового кладовища на Норбаку	284
<i>Розділ 20</i>	
Жертва	299
<i>Розділ 21</i>	
Людина за боргом	305
<i>Розділ 22</i>	
Скрутні часи	313
<i>Розділ 23</i>	
Аудієнції.....	322
<i>Розділ 24</i>	
Про Швецію	331
<i>Розділ 25</i>	
Останній хід	354
<i>Розділ 26</i>	
Листування.....	374
<i>Розділ 27</i>	
Одужання.....	385
<i>Розділ 28</i>	
Із могили	391
<i>Розділ 29</i>	
Огляд	404

Поет і сумління епохи

Друга пол. XIX — по XX ст. — беззаперечна пора тріумфу літератури скандинавських країн. На її вершині нетлінним світлом виблискують такі величини, як норвежці Б'єрнстєрне Б'єрнсон, Генрік Ібсен, Кнут Гамсун і Сігрід Унсет, шведи Август Стріндберг, Сельма Лєгерлеф, Яльмар Сьодерберг, Яльмар Бергман, данці Єнс Петер Якобсен, Герман Банг, Генрік Понттопідан.

Цьому пласту літератури притаманні глибокий психологізм, морально-філософський підтекст, обшир художнього новаторства, сміливі спроби розгадати таємниці людської душі, а також розмаїття жанрів і стилів. Художні форми, якими оперували скандинавські письменники, повно й переконливо передавали дух тодішнього демократизму. Вагомий внесок у ґрунтовний аналіз літератури тієї доби зробив видатний данський літературознавець Георг Брандес, який у курсі лекцій, виголошених у Копенгагенському університеті, показав розквіт критичного реалізму, чим викликав до нього значне зацікавлення. Недарма лекції читали сім років — упродовж 1871–1877 рр. До того ж Брандес був автором першого в європейській науці порівняльно-

історичного дослідження «Найголовніші течії в європейській літературі XIX століття», що видавалося впродовж 1872–1890 рр. Завдяки йому на літературній карті Європи, всіяній розмаїтими іменами, з'явилися нові поста-ті, цього разу — зі Скандинавії. Чільне місце там відводилося творчим портретам знакових майстрів красном письменства, зокрема — Ібсена, Б'єрнсона, Стріндбергу.

Висока Брандесова оцінка надихала й спонукала до дії. У Швеції близькі по духу письменники-радикали об'єдналися в групу «Молода Швеція» й оголосили себе послідовниками Ібсена та Брандеса. Серед них найпомітнішим виявився Август Стріндберг, творчість якого на той час уже набула певного розголосу. Усі «молодошведи» сповідували відданість ідеям критичного реалізму, а надто — його натуралістичним тенденціям. До-сить назвати хоча б Анну Шарлотту Лефлер-Едгрєн, Вікторію Бенедиктсон (писала під псевдонімом Ернст Алгрєн), Тура Гедберга, Густава Гейєрстама), які у своїй творчості го-стро реагували на актуальні проблеми швед-ського тогодення, твердо тримаючись засад натуралізму. Вони доволі відверто змальову-вали життя звичайних людей, порушували питання виховання і шлюбу, вдавалися до детальних описів побутових дрібниць і фі-зіологічних проблем. Одначе провідним ви-разником натуралізму називають Августа Стріндберга. І, власне, не лише з огляду на художню творчість, а й у зв'язку з теорією різ-номанітних літературних напрямків — реалі-зму, натуралізму, символізму, експресіонізму, містицизму. Саме з його іменем пов'язують но-

вий етап розвитку шведської літератури в час бурхливих суспільних змін. Свою належність до реалізму сам Стріндберг обстоював твердо й послідовно, зокрема у статтях «Про реалізм» і «Про літературну реакцію в Швеції». Визнаючи неоднорідність цього напрямку, він писав: «Деалісти звинувачують реалістів у тому, що вони натуралісти. Це почесне звання для нас! Ми любимо називати кожен річ своїм іменем і віримо, що все суспільство зіллється в одне, коли першу умову, на якій воно ґрунтується, — чесність — буде поновлено».

Надто яскрава й непересічна постать Стріндберґа полонила увагу багатьох сучасників. Байджух до його творчості годі було шукати. У статті про Стріндберґа класик німецької літератури Томас Манн, творча зірка якого спалахнула, коли шведський письменник уже, можна сказати, осявав ціле небо, визнавав, що Стріндберґ «надто далеко пішов уперед як мислитель, пророк, носій нового світогляду, щоб його творчість бодай на крихту втратила для нас свою силу». Кнут Гамсун, який сам часто-густо не добирав приємних слів, відгукуючись про колеґ по перу, у статті «Трохи про Стріндберґа» зазначав: «Якби все залежало тільки від нього, на Землі не було б жодної нещасної людини».

Юхан Август Стріндберґ народився 22 січня 1849 року в Стокгольмі у родині негоціанта дворянського походження і його колишньої служниці. За приписами міщанської моралі цей шлюб вважався нерівним. Хлопець був у родині третьою дитиною. Майже одразу після народження сина батько збанкрутував.

Розділ 1

Стокгольм із пташиного лету

Було ясне надвечір'я на початку травня. Невеличкий сад на пагорбі Мосебаке ще не відкрили для відвідувачів, і квітники в ньому були ще не скопані. Проліски, що повитикалися з-під торішнього сухого листа, вже мали от-от скінчити свій короткий вік і поступитися місцем чутливішому до морозу шафрану, який знайшов собі захисток під головою грушею; буюк чекав тільки південного вітру, щоб укритися цвітом, а липи й далі постамали зі своїх не розпуклих ще бруньок любовний напій зябликам, що жваво лагодили вимощені мохом гнізда у гіллі біля самих стовбурів дерев. Жодна людська нога не топтала ще піщаних стежок, відколи з них зійшов сніг, тому тут було привільне життя птахам і квіткам. Горобці вибірували всіляке сміття і носили під дах будинку навігаційної школи: підбирали шматочки ракетних гільз із осіннього феєрверку, вискубували солому, якою були обмотані молоді деревця, привезені торік із Росендальського садівництва, — їхнє око помічало все! Вони знаходили клаптики барежевої матерії в альтанках і жмутики собачої шерсті, що позастрягали на шорстких дерев'яних ніжках лавок, — сліди собачих бійок із минулої

осені. Усюди кипіли життя і боротьба за існування.

Сонце стояло ще над Лільгольмом і кидало на схід цілі пучки проміння. Воно пронизувало дим, що здіймався від Бергсунду, ковзало по затоці Рідарф'єрд, спиналося на хрест Рідаргольмської і натикалося на стрімкий дах Німецької церков, гралося вимпелами суден біля Шепсбру, віддзеркалювалося у вікнах великого будинку морської митниці, золотило гаї острова Лідінге і тонуло в порожєвілих змарах ген-ген удалині, над морем. А звідти знявся вітер і полинув тим самим шляхом, тільки у зворотному напрямку — через Ваксгольм, поза фортецю, морську митницю, острів Сіклу, покружляв на Гестгольмі, заглядаючи в місця літніх розваг, тоді помчав далі й досяг затоки Данвік, злякався там чогось і кинувся наосліп південним берегом, прихопивши із собою запах вугілля, дьогтю й риби, наскочив на Стадгорт, побрався вгору по Мосебаке, залетів у сад і наткнувся на стіну. Тєї самої миті стіна подалася — то кухарка розчинила вікно, зірвавши папір, яким були обклеєні рами з кімнати бухнув огидний дух пригорілого сала, пива, соснового хмизу й тирси, і вітер поніс його далі. Поки дівчина стояла, набираючи повні груди свіжого повітря, він примудрився прихопити з вікна вату, посипану блискітками, ягодами барбарису й пелюстками шипшини, і закружляв із нею по стежках у танці, до якого незабаром приєдналися горобці й зяблики, раді, що вітер, принісши їм свою здобич, зняв із них чимало весняних турбот.

Тим часом кухарка знов узялася до вікон, а за кілька хвилин з пивниці на веранду від-